

VOJENSKO-POLITICKÁ SITUÁCIA V EGYPTE PO JÚNOVEJ VOJNE S IZRAELOM ¹

KAROL R. SORBY

SORBY, Karol R.: Egypt immediately after the lost war of 1967. *Vojenská história*, 1, 15, 2011, pp. 67-87, Bratislava.

The effect of the defeat in the 1967 war was felt not only in Egypt's relations with the other Arab states and its superpower patron, the Soviet Union. Its domestic repercussions were even more significant, as they tended to discredit the revolutionary regime and devalue its policies. The defeat was so crushing that President Jamāl ʿAbd an-Nāsir felt compelled to resign from the presidency on 9 June 1967. Immediately, massive demonstrations by the vast majority of Egyptians demanded that he remained at the helm. The public demanded also that those responsible for the defeat be brought to justice. In order to deal with domestic difficulties, the president was forced to accommodate himself more readily with his fellow-Arab rulers since he now needed financial support. This was apparent in the proceedings and resolutions of the Arab Summit Conference at Khartoum in August 1967. Egypt also became more dependent upon Soviet military aid.

Military History. Near East. Egypt immediately after the June 1967 War.

Koncom mája 1967 Džamál ʿAbdannásir zvolal schôdzu Najvyššieho výkonného výboru Arabského socialistického zväzu², na ktorej sa zúčastnili ʿAbdalkhám ʿÁmir, Zakarijá Muhjiddín, Anwar as-Sádát, Husajn aš-Šáfiʿí, Muhammad ʿAbdalġaní al-Džamasí, ʿAlí Sabrí a Sidqí Sulajmán. Prezident prítomných informoval, že kým rozmiestnenie egyptských vojsk na Sinaji vyvolalo 50-percentnú možnosť vypuknutia vojny, uzavretie Tiranskej úžiny zvyšuje pravdepodobnosť vypuknutia vojny na 100 percent. Potom sa obrátil k maršalovi a spýtal sa: „*Sú naše ozbrojené sily pripravené, ʿAbdalkhám? Maršal si dal ruku na hrdlo a povedal: V stávke je moja hlava. Všetko je plne pripravené.*“² Z toho prítomní usúdili, že niet žiadnych pochybností o plnej pripravenosti egyptskej armády.

V Izraeli bola 1. júna vytvorená vláda národnej jednoty, v ktorej kreslo ministra obrany prevzal generálmajor Moše Dajan a ministrom bez kresla sa stal Menachem Begin. V tej

¹ Štúdiá bola vypracovaná v rámci grantového projektu VEGA 2/0153/09 v Ústave orientalistiky SAV.

² AS-SÁDÁT, Anwar. *Baht ʿan ad-dát. Qissat hajátí*. (Hľadanie identity. Príbeh môjho života). Káhira, al-Maktab al-misrí al-hadí li at-tibáʿa wa an-našr 1978, s. 187; EL-GAMASY, Mohamed Abdel Ghani. *The October War. Memoirs of Field Marshal El-Gamasy of Egypt*. Káhira : The American University of Cairo Press 1993, s. 26 a 39.

chvíli egyptský prezident pochopil, že sa opakuje scenár z konca októbra 1956 a vojna vypukne v priebehu niekoľkých dní. Na druhý deň (2. júna) sa prezident stretol s velením armády, kde oznámil, že izraelský útok môžu čakať v nasledujúcich 48 – 72-hodinách. Vyjadril presvedčenie, že Izrael začne ofenzívu mohutným leteckým útokom proti egyptskému letectvu a protivzdušnej obrane, aby získal nadvládu vo vzduchu. Žiadal, aby boli urobené opatrenia, ktorými by bolo možné čeliť tejto situácii a minimalizovať straty vysvetľujúc, že Izrael sa bude spoliehať na prvky prekvapenia a pružnosti, a že boje nebudú trvať dlho. Prezident objasnil, že sa k tomu kroku rozhodol z politických príčin. Bolo dôležité, aby svet videl, že agresorom nie je Egypt.³ Maršal °Abdalkhákím °Ámir potom vydal direktívy egyptským silám vo východnom vojenskom sektore (poľná armáda na Sinaji), aby zabránili nepriateľovi v postupe a odrazili a zničili prenikajúce nepriateľské sily. O schopnosti egyptských jednotiek realizovať také obranné činnosti po radikálnych zmenách urobených v pôvodnom obrannom pláne „Qáhir“, sa na schôdzi nerokovalo. Džamál °Abdannásir pod tlakom USA a ZSSR nechcel začať vojnu, čím odovzdal iniciatívu Izraelu.

Analýza udalostí, ktoré sa odohrali medzi 14. májom a 4. júnom 1967, vyvoláva otázky nad spôsobom, ako ich interpretovalo egyptské politické vedenie. Krízu urýchlili spravodajské informácie zo Sýrie a ZSSR o sústredovaní izraelských vojsk pri hraniciach so Sýriou. Ako sa ukázalo, tieto informácie neboli potvrdené, ale napriek osobnému dementi náčelníka Generálneho štábu egyptských ozbrojených síl, generála Muhammada Fawzího po návšteve Sýrie, sa začalo rozmiestňovanie egyptských jednotiek na Sinaji, aby mohli prísť na pomoc Sýrii v prípade izraelského útoku. Politické vedenie v Egypte využilo túto príležitosť, aby požiadalo o stiahnutie mierových síl OSN zo Sinaja. Za tým nasledovalo uzavretie Tiranskej úžiny pre plavbu izraelských lodí, čo poskytlo Izraelu a USA dôvod a ospravedlnenie na rozpútanie vojny proti Egyptu. Ohnisko krízy sa presunulo z otázky izraelskej hrozby na sýrskych hraniciach na otázku slobodnej plavby pre Izrael v Akabskom zálive.

Za situácie, keď tretina egyptskej armády bola už päť rokov viazaná vojnou v Jemene, ktorej koniec bol v nedohľadne, keď Izrael mal jasnú vojenskú prevahu nad susediacimi arabskými štátmi a keď Egypt radom politických krokov postavil proti sebe medzinárodnú verejnú mienku, čas dozrel na to, aby bol vtiahnutý do ďalšej rozhodujúcej vojny, na ktorú nebol pripravený, kým Izrael sa na ňu pripravoval desať rokov. Za tejto situácie možno povedať, že egyptské politické vedenie – keďže v podstate nechcelo ísť do vojny, iba používať silné slová a rinčať zbraňami – sa vydalo na cestu politického a vojenského dobrodružstva. Po prvé, aby demonštrovalo, že dokáže brániť Sýriu a potom obnoviť plnú suverenitu, ktorú stratilo po trojstrannej agresii v roku 1956 nad časťou svojho územia. Egypt chcel týmito gestami pozdvihnúť postavenie svojho prezidenta v arabskom svete, ale prezident už niekoľko rokov nemal jasný prehľad o situácii v armáde, ktorej velil jeho priateľ, maršal °Abdalkhákím °Ámir, a ktorá – ako ukázal priebeh bojov – bola neúnosná. Pokus prezidenta zmeniť túto situáciu v ozbrojených silách by bol vyvolal v Egypte mocenskú zrážku, ktorú sa neodvážil riskovať.

* * *

³ FAWZÍ, Muhammad. *Harb at-talát sanawát, 1967 – 1970. Mudakkirát al-fariq awwal Muhammad Fawzî*. (Trojročná vojna, 1967 – 1970. Spomienky generálpukovníka Muhammada Fawzího). I. diel. Káhira, Dár al- mustaqbal al-°arabí 1984, s. 124-126.

Izraelská ofenzíva sa začala drvivým leteckým útokom proti leteckým základniam ZAR v pondelok 5. júna 1967 o 7,45 h ráno izraelského času (8,45 h káhirského letného času). Izraelské velenie naplánovalo a uskutočnilo synchronizovaný útok súčasne proti jedenástim letiskám ZAR (štyri letiská na Sinajskom polostrove, tri letecké základne blízko Suezského prielavu, jednu v údolí Nílu a tri v delte Nílu). V nasledujúcich troch hodinách aj na osem ďalších záložných letísk.⁴

V podzemných bunkroch v Tel Avive generáli Moše Dajan, Jitzhak Rabin a brigadier Ezer Weizman sa tiesnili okolo brigadiera Mordechaja Hoda, flegmatického veliteľa letectva. V napätom tichu Hod a velenie armády čakali ako vyjde ich riskantný ťah, keď väčšinu letectva vyslali na prekvapivý útok.⁵ Plán bol dobrý. Vedeli, že každé ráno za úsvitu, čo je zvyčajný čas útoku, bolo egyptské letectvo v pohotovosti, pripravené na odrazenie nepriateľa. O 7,45 h izraelského času, keď sa ranné hmly rozplynuli a nemilosrdné slnko už začalo páliť, pohotovosť sa skončila. V tom čase egyptskí piloti mali prestávku na kávu a chystali sa na ďalší cvičný deň a velitelia a vyšší dôstojníci dokončili raňajky a boli na ceste do zamestnania k leteckým základniam, kam zvyčajne dorazili okolo 9. h. Pri troche šťastia, izraelský útok mohol znamenať úplné prekvapenie a začať sa v čase, keď bolo egyptské letectvo najzraniteľnejšie.⁶ S čím izraelskí plánovači nemohli vopred počítať, a bola to pre nich šťastná náhoda, že hlavný veliteľ egyptských ozbrojených síl, maršal ‘Abdalhakím ‘Ámir sa rozhodol uskutočniť inšpekčnú cestu na sinajský front práve v pondelok ráno. Na zaistenie bezpečnosti jeho letu bola egyptská protiletecká obrana vypnutá.⁷

Izraelské vojenské lietadlá sa vynorili nad Stredozemným morom a nad Egyptom náhle vytvorili útočné formácie. Ranná obloha bola bez mrakov a nebolo vidieť žiadne egyptské lietadlá. Izraelská rozvedka odvedla skvelú prácu: každé letisko, kde sa nachádzali lietadlá, bolo na mapách výrazne označené; a rovnako tie, kde boli makety a atrapy lietadiel, ktoré mali pritiahnúť pozornosť útočníka. Egyptské opatrenia na oklamanie nepriateľa sa minuli účinkom.⁸ Navyše sústredenie všetkých boj schopných lietadiel na desiatich letiskách, ktoré mali len po jednej vzletovej dráhe, uľahčilo nepriateľovi ich napadnutie a zničenie v najkratšom možnom čase a nechalo mnohé ďalšie letiská v hĺbke krajiny bez lietadiel. Hlavnou príčinou tohto stavu bol nízky počet technického a obslužného personálu.⁹

Prvej vlny útoku sa zúčastnilo asi 180 izraelských lietadiel.¹⁰ Presne o ôsmej hodine, práve v tomto „hluchom“ čase, zaútočila prvá vlna na egyptské letiská v hĺbke územia, od letiska Abú Suwajr na západnom brehu Suezského prielavu po Asuán na juhu krajiny. Lietadlá leteli vo štvorici nízko nad letiskami a radarovými stanicami, z diel pálili na stojace egyptské lietadlá a bombardovali prístávacie dráhy, aby boli nepoužiteľné. Nad cieľom sa zdržali najviac 7 minút, čo stačilo na zbombardovanie dráh a tri alebo štyri oblety na nič-

⁴ HERZOG, Chaim. *The Arab-Israeli Wars. War and Peace in the Middle East*. New York : Random House 1982, 151-152.

⁵ OREN, Michael B. *Six Days of War. June 1967 and the Making of the Modern Middle East*. London : Penguin Books 2003, s. 172.

⁶ NEFF, Donald. *Warriors for Jerusalem. The Six Days That Changed the Middle East*. New York : Linden Press/Simon & Schuster 1984, s. 202.

⁷ FAWZĪ, ref. 3, s. 134-135.

⁸ NEFF, 6, s. 201.

⁹ FAWZĪ, ref. 3, s. 88.

¹⁰ Jednotliví autori sa mierne líšia v počtoch útočiacich a zničených lietadiel, ale táto skutočnosť nie je podstatná pre celkový výsledok útoku.

nie cieľov kanónmi. Po troch minútach ich nahradili ďalší útočníci.¹¹ Prvá vlna útoku trvala 80 minút a viedla k zničeniu 189 lietadiel na zemi, k demolácii šesťnástich radarových staníc a šesť letísk bolo vyradených z prevádzky: štyri na Sinaji a dve západne od Suezského prielivu.¹²

Takmer bezprostredne nasledovala druhá vlna pozostávajúca zo 164 lietadiel, ktorá sa sústredila v prvom rade na predsunuté letiská na Sinajskom polostrove. Niektoré z lietadiel sa zúčastnili aj prvej vlny, zasahovali egyptské ciele so zdrvivou prudkosťou ďalších 80 minút zúrivého bombardovania a paľby z palubných diel. Nakoniec nasledovala tretia vlna pozostávajúca zo 157 lietadiel, ktorá ukončila dielo skazy na egyptských letiskách a vojenských základniach.¹³ Počas týchto drvivých úderov bolo zničených 309 egyptských bojových lietadiel z 340 letuschopných strojov, hlavne sovietskej výroby, väčšinou na zemi, vrátane všetkých 30 diaľkových bombardérov *TU-16*, ktorých sa v Izraeli báli, že by mohli byť využité na bombardovanie civilného obyvateľstva v mestách.¹⁴ Pred 11. h izraelského času (12. h v Káhire a 17. h v New Yorku) bola vojna v zásade vyhratá. Egypt zároveň stratil asi 100 pilotov, väčšinou ešte na zemi, z celkového počtu 350. Takmer všetky egyptské letiská boli zničené, vrátane takého vzdialeného ako bol Luxor.¹⁵ V tejto „leteckej časti“ šesťdňovej vojny, ktorá bola rozhodujúca pre získanie prevahy v takom prehľadnom teréne, ako je Sinajská púšť, sa plne prejavili taktické i technické prednosti izraelského letectva. Je známe, že príprava lietadla typu *Mirage*, ktoré sa vrátilo z akcie, na opätovný vzlet trvá obvykle asi 20 minút. Americkí letci vo Vietname boli napr. schopní vzlietnuť nanajvýš dvakrát denne, ale izraelskí piloti vykonávali denne až sedem vzletov.¹⁶ Straty Izraela boli 19 lietadiel, dve zostrelené egyptskými *MiG*-mi a zvyšok spôsobila protiletadlová paľba alebo poruchy.

Takto činnosťou asi 500 lietadiel, sústredených v troch vlnách, sa spečatil osud bitky v roku 1967, a to čo nasledovalo až po oficiálne zastavenie bojov 9. júna 1967, boli iba podrobnosti, ktoré už nemohli nič zmeniť na konečnom výsledku bojov, lebo úder izraelského letectva mal dva priame dôsledky: 1. egyptské vojenské velenie stratilo nervy a rovnováhu; 2. egyptské vojská sa ocitli v neudržateľnom vojenskom postavení, keď boj v otvorených púštnych podmienkach bez leteckého krytia a podpory prestal byť bojom a zmenil sa na jednej strane na individuálne hrdinstvo a na druhej strane na obyčajné zabíjanie.¹⁷

¹¹ CHURCHILL, Randolph S. and Winston S. CHURCHILL. *The Six Day War*. London : Heinemann 1967, s. 86.

¹² NEFF, ref. 6, s. 203.

¹³ Izraelské letectvo zaútočilo na štyri letiská na Sinajskom polostrove „al-‘Arīš“, Bi’r Džifdžāfa“, Bi’r at-Tamādā“, „Džabal Libnī“, tri letecké základne blízko Suezského prielivu Abū Suwajr“, „Kibrī“, „Fājid“, „Abū Sultān“, jedno v údolí Nílu „Hulwān“, a tri v delte Nílu „Inšās“, „Billbajs“, „al-Manúra“. V nasledujúcich troch hodinách aj na osem ďalších záložných letísk, Káhira“, Káhira-západ“, „Almáza“, „Banī Suwajf“, „al-Minjā“, „Luxor“, „Aswān“, „al-Ġardaqa“ a „Ra’s Banās“.

¹⁴ GLASSMAN, Jon D. *Arms for the Arabs. The Soviet Union and War in the Middle East*. Baltimore and London, Johns Hopkins University Press 1975, s. 51-52; DUPUY, Trevor N. *Elusive Victory. The Arab-Israeli Wars, 1947 – 1974*. London : Macdonald and Jane’s 1978, s. 245-246; HERZOG, ref. 4, s. 157; DAYAN, Moshe. *Story of My Life*. London : Sphere Books Limited 1978, s. 351-352; HELLEBRAND, Karel a Vladislav RADINA. *Izraelské letectvo*. Cheb : Svět křídel 1994, s. 128-132.

¹⁵ NEFF, Donald. *Warriors for Jerusalem*, s. 203.

¹⁶ CHURCHILL, Randolph S. and Winston S. CHURCHILL. *The Six Day War*; s. 81-82.

¹⁷ HAJKAL, Muhammad Hasanajn. *Harb at-talātina sana. Al-infidžár 1967*. (Tridsaťročná vojna. Explózia v roku 1967). Káhira, Markaz al-Ahrám 1990, s. 711.

Po likvidácii egyptského letectva nariadil veliteľ izraelských vzdušných síl, generál Mordechaj Hod dňa 5. júna o 11. h leteckým jednotkám, aby začali vzdušnú podporu pozemných vojsk na Sinajskom polostrove. Predpoludním jordánske lietadlá ostrelovali malé izraelské letisko blízko Kfar Sirkinu. Keď Mordechaj Hod počul o útoku, chladne rozkázal: „*Vybvavte to s tými Jordáncami.*“¹⁸ Na poludnie prvého dňa vojny zničilo izraelské letectvo všetkých 18 jordánskych lietadiel typu Hunter a 12 ďalších, čím vymazali jordánske letectvo. Jordánsky kráľ Husajn, sám výkonný pilot, vo svojich pamätiach o šesťdňovej vojne k leteckej bitke poznamenáva: „*Ukázalo sa, že naši letci nemali jasnú predstavu o tom, čo majú robiť, preto museli improvizovať ... izraelskí piloti však mali k dispozícii úplný popis všetkých arabských leteckých základní s presným označením objektov, ktoré mali likvidovať. Vedeli kam, kedy a ako postupovať. My sme nič také nemali.*“¹⁹

Izraelská „blesková vojna“ zaznamenala rozhodujúci úspech v tom, že vyviedla z miery hlavného veliteľa egyptskej armády. Za takejto situácie maršal °Abdalhakím °Ámir na úsvite 6. júna vydal rozkaz na ústup egyptských jednotiek, čo bol v zásade logický rozkaz, ale spôsob jeho prijatia a forma jeho plnenia spôsobili totálny zmätok v egyptských jednotkách.²⁰ Náčelník generálneho štábu armády generálplukovník Muhammad Fawzí predložil hlavnému veliteľovi plán ústupu za prieplav rozložený na tri dni a štyri noci, ale maršal plán zmietol zo stola a rozkázal uskutočniť ústup za 12 hodín s nemiestnym odôvodnením, že „musíme zachrániť našich chlapcov“.²¹ Je smutné, že prvý deň bojov boli egyptské straty vo všetkých zrážkach s nepriateľom iba 294 padlých a po rozkaze na ústup a jeho realizácii do 8. júna narástol počet padlých na skoro 7-tisíc. Je jasné, že časť týchto strát bola nutná pri obrane ustupujúcich jednotiek, ale tento ústup bol poznamenaný nepredstaviteľným chaosom, v rámci ktorého dochádzalo k najväčším stratám.²²

Aj druhý deň vojny (utorok 6. júna) bolo ťažisko operácií na Sinajskom polostrove. Keď egyptské jednotky začali ustupovať, izraelské velenie s prekvapením zistilo, že za líniu al-°Arīš – Džabal Libnī sa bojová činnosť neplánovala. O ďalšom postupe rozhodol veliteľ sinajského frontu brigadier Ješajahu Gaviš po porade s tromi podriadenými divíznymi veliteľmi, brigadiermi Israelom Talom, Abdahamom Joffem a Arielom Šaronom.²³ Keby šesť obrnených brigád južného frontu bolo iba prenasledovalo ustupujúcich Egyptanov, boli by tiež vyhrali vojnu, ale bola by im ušla príležitosť zničiť celý egyptský vojenský potenciál. A tak od rána 7. júna sa bojové zoskupenia (ugda) Tala a Joffeho hnali vpred, aby predstihli Egyptanov pred priesmykmi a ničili čo najviac nepriateľských síl a prostriedkov.²⁴

* * *

V okamihu, keď zmĺkli zbrane a stratil sa dym nad Golanskými výšinami, potom čo Izrael zavŕšil svoju okupáciu arabských území, sa ukázalo, že došlo k oveľa významnejšej

¹⁸ NEFF, ref. 6, s. 203.

¹⁹ Cit. in: BROŽ, Ivan. *Izraelská agrese netrvala jen šest dnů*, Praha : Naše vojsko, 1972, s. 73.

²⁰ FAWZĪ, ref. 3, s. 151-155.

²¹ IMĀM, °Abdallāh. *Nāsir wa °Āmir*. (/Džamāl °Abdan/nāsir a /°Abdalhakīm/ °Āmir). Káhira, Rūz al-Jūsuf 1985, s. 165; HUWAJDĪ, Amīn. *Hurūb °Abdinnāsiri*. (Vojny /Džamāla/ °Abdannāsira). Káhira, Dār al-mawqif al-°arabī 1982, s. 139-141.

²² HAJKAL, ref. 17, s. 712.

²³ O°BALLANCE, Edgar. *The Third Arab-Israeli War*. London : Faber & Faber 1972, s. 115; OREN, ref. 5, s. 216.

²⁴ HAMMEL, Eric. *Six Days in June. How Israel Won the 1967 Arab-Israeli War*. New York : ibooks 2003, s. 248.

udalosti, ako bol výsledok na bojiskách Blízkeho východu, že došlo k posunu v pomere síl v globálnom meradle. Vzhľadom na to, že Izrael nerešpektoval rezolúciu o zastavení paľby na sýrskom fronte, ráno 10. júna poslal predseda Rady ministrov ZSSR Alexej Kosygin do Bieleho domu rozhorčenú nótu, že nastal kritický okamih a ukazuje sa možnosť nezávislého zásahu Moskvy.²⁵ Sovietska nóta naznačovala možnosť vážnych dôsledkov, že ak Izrael nezastaví vojenské operácie v priebehu niekoľkých hodín, ZSSR prijme nevyhnutné kroky, vrátane vojenských. Vtedy sa Lyndon Johnson rozhodol nepovolit' a ako odpoveď na sovietsku nótu vydal rozkaz, aby sa 6. flotila priblížila k izraelským brehom.²⁶ Kremľské vedenie pochopilo túto odpoveď skôr, než prišla v písomnej forme a zmierilo sa s dokončením okupácie Golanských výšin Izraelom. Potom mu nezostávalo nič iné, ako sa pokúsiť hľadať východisko z krízy na základe objektívnej reality.²⁷

Mnohí egyptskí dôstojníci písali po vojne o porážke, ale to, čo napísali, bolo skôr ospravedlňovaním vlastných činov, ako analýzou, ktorá by prispela k lepšiemu poznaniu skutočnosti. Zároveň sa to podobalo viacej politickým rozhovorom ako vojenským diskusiám, ktoré by ukazovali na to, akú činnosť konkrétne vyvíjali. Veľa rozprávali o vzťahoch medzi politickým vedením a vojenským velením, ale vôbec nehovorili o veľkých rozporoch, ktoré ovládali činnosť hlavného velenia. Hovorili o zasahovaní politického vedenia do vecí vojenských pred vypuknutím vojny, ale vôbec nehovorili o tom, že armáda pred porážkou mala v štáte takmer nezávislé postavenie.²⁸ Veľmi podrobne hovorili o nevhodných politických podmienkach na rozvoj situácie v regióne, čo viedlo k vojne, ale nehovorili vôbec o svojej úlohe na príprave ozbrojených síl na reagovanie na akékoľvek mimoriadne okolnosti a vôbec nerozprávali ako plánovali, organizovali alebo cvičili egyptské ozbrojené sily. Tým sa profesionálni vojaci stali praktizujúcimi politikmi, ktorí veľa rozprávajú o politických podmienkach porážky a veľmi povrchno prechádzajú cez jej vojenské podmienky. Politické podmienky treba, samozrejme, poznať a diskutovať o nich, ale ignorovať vojenskú porážku a poukazovať iba na politickú situáciu je prejavom alibizmu.²⁹

Katastrofa, v ktorej sa zrútili egyptské ozbrojené sily na bojovom poli bez toho, aby dostali príležitosť bojovať, bola katastrofa vojenská. Akékoľvek nevojenské chyby mohli viesť k porážke, zlyhaniu, strate územia alebo k utrpeniu primeraných strát, avšak kolaps armády v takom rozsahu, v ktorom národ stratil svoju vôľu v priebehu niekoľkých hodín, to je vec, ktorú ťažko vysvetľovať. Ak vojenský veliteľ prijme úlohu, ktorou ho poveril politický vodca a neohradí sa alebo nenamieta, pokiaľ ju považuje za nespľniteľnú, nemôže sa zbaviť zodpovednosti. Je nevhodné, keď potom taký veliteľ filozofuje o udalostiach tak, akoby nebol ich aktívnym účastníkom. Všetci Egypťania prežívali tie smutné dni po katastrofe, prežívali trpké dni porážky, 9. júna 1967 boli svedkami odstúpenia prezidenta a potom 10. júna 1967 jeho návratu do funkcie. Egypt stratil na Sinaji všetko. Stratil zbrane, zásoby a predovšetkým utrpel veľké ľudské straty a zostal bez armády, ktorá by ho bránila a bez vzdušného krytia chrániaceho jeho nebo.³⁰

²⁵ GLASSMAN, ref. 14, s. 57.

²⁶ JOHNSON, Lyndon Baines. *The Vantage Point: Perspectives of the Presidency, 1963 – 1969*. New York : Holt, Rinehart & Wilson 1971, s. 301.

²⁷ HAJKAL, ref.17, s. 763.

²⁸ HUWAJDÍ, ref. 21, s. 144.

²⁹ Tamže, s. 145.

³⁰ HUWAJDÍ, ref. 21, s. 146.

Veľa sa popisalo o bleskovom víťazstve izraelskej armády v šesťdňovej vojne v júni 1967, takže táto stránka udalostí je dostatočne známa. Menej známa je situácia v Egypte, ktorý sa po zdruvujúcej porážke musel vyrovnat' s jej dôsledkami a zaujať voči nim zásadné stanovisko: ako ďalej? V tejto štúdií sa pokúsime odpovedať na niektoré závažné stránky tohto procesu v Egypte tak na úrovni vnútropolitckej, ako aj so zreteľom na medzinárodno-politickú situáciu na Blízkom východe v rámci pokračujúcej studenej vojny.

* * *

Ako spomína vtedajší náčelník generálneho štábu (NGŠ) egyptskej armády, presnejšie armády Zjednotenej arabskej republiky (ZAR), generálplukovník (faríq awwal) Muhammad Fawzí, v stredu 7. júna večer sa vrátil zo sinajského frontu na hlavné veliteľstvo, kde zastihol hlavného veliteľa armády,³¹ maršala °Abdalhakíma °Ámira, v stave totálnej rezignácie. Maršal sa naň obrátil slovami „*len sa staraj o ozbrojené sily, počuješ Fawzí, dávaj pozor na ozbrojené sily – zopakoval to dvakrát – a keď budeš niečo potrebovať, je tu Šams*“.³² Potom maršal opustil budovu hlavného veliteľstva, a to bola posledná veta, ktorú tam vyslovil, lebo sa tam už nikdy nevrátil. Vtedy NGŠ nechápal význam maršalových slov a nevedel kam odišiel, ale odchodom maršala z hlavného veliteľstva zostali ozbrojené sily prakticky bez velenia.

Ďalšie prekvapenie čakalo Muhammada Fawzího na druhý deň, 8. júna, keď mu minister obrany Šamsaddín Badrán, ktorý zostal na hlavnom veliteľstve, povedal, že Egypt prijal výzvu na zastavenie paľby. Dodal, že maršal už podal demisiu a aj on podá prezidentovi svoju rezignáciu, lebo povinnosť žiada od všetkých vyšších veliteľov, aby sa vzdali svojich funkcií a prezident tak dostane príležitosť konať voľne v záležitosti ozbrojených síl. V tej chvíli sa mu vybavil význam včerajších maršalových slov „*dávaj pozor na ozbrojené sily*“ a stanovisko ministra obrany neodkladne tlmočil príslušným generálom. Večer 8. júna sa minister obrany a vysokí dôstojníci spomedzi maršalových obľúbencov dozvedeli, že maršal sa utiahol do svojho bytu v káhirskej štvrti al-Hilmíja, preto išli za ním, aby sa s ním poradili, čo robiť. NGŠ prišiel medzi zhromaždených neskôr a zistil, že maršal sám nevedel čo robiť, a tak sa tajne vytratil z bytu so Šamsaddínom Badránom zadným vchodom bez vedomia prítomných. Tí po dlhšom čakaní odišli sklamaní a nasledujúci deň začali NGŠ prichádzať ich rezignácie, ktoré zhromaždil a 10. júna večer odovzdal Sámímu Šarafovi, riaditeľovi prezidentskej kancelárie.³³ Maršal, minister Šamsaddín Badrán a ďalší generáli, oznámili svoje odstúpenie zo všetkých funkcií v čase, keď izraelský útok na Sýriu ešte stále pokračoval, napriek rezolúcii BR OSN o zastavení paľby. Správu o ich odstúpení uverejnila denná tlač 11. júna 1967.³⁴

Skôr ako bolo oznámené ukončenie vojenských operácií a paľby, 7. júna 1967 prišiel do Káhiry minister zahraničných vecí Alžíriska, °Abdal°azíz Bútaflíqa³⁵ s ponukou pomoci alžírkeho prezidenta Hawarího Búmadjana³⁶ pre pokračovanie v boji proti Izraelu a že

³¹ Podľa platnej egyptskej ústavy bol najvyšším veliteľom (al-qá'id al-a'lá) egyptských ozbrojených síl prezident republiky. Maršal °Abdalhakím °Ámir zastával funkciu zástupcu najvyššieho veliteľa s titulom hlavný veliteľ (al-qá'id al-°amm) egyptských ozbrojených síl.

³² FAWZÍ, ref. 3, s. 161.

³³ FAWZÍ, ref. 3, s. 162.

³⁴ IMÁM, ref. 21, s. 188; HAJKAL, ref. 17, s. 866.

³⁵ Dnešný prezident Alžíriska, v Európe sa používa francúzsky prepis jeho mena „Bouteflika“.

³⁶ V Európe sa používa francúzsky prepis jeho mena „Houari Boumedienne“.

Alžírsko je pripravené vrhnúť celú svoju armádu do boja, že má stíhacie bombardéry, aby nahradilo egyptské straty lietadiel a navrhol, aby egyptskí letci odišli s ním a vrátili sa v lietadlách na front. Keď 'Abdal'aziz Būtaflīqa opustil Káhiru, sprevádzalo ho asi dvadsať letcov a na druhý deň sa vrátili do Egypta na stíhačkách *MiG 17*. Nasledovali ďalšie skupiny, takže spolu prišlo do Egypta 40 lietadiel typu *MiG 17*.³⁷ Bola to prvá dodávka nahradzujúca veľké straty letectva, lebo v týchto chvíľach sa významný podiel na obrane krajiny presúval na útvary letectva a protivzdušnej obrany.

Vojenský pridelenec ZSSR ráno 9. júna navštívil NGŠ a chcel od neho zistiť rozsah materiálnych strát v bojoch v jednotlivých druhoch zbraní (pozemné vojsko, letectvo, námorníctvo), alebo zoznam zbraní, ktoré Egyptu zostali a miesta, kde sa nachádzajú. Cieľom žiadosti, ktorú pridelenec tlmočil z poverenia moskovského vedenia, bolo urýchlené zabezpečenie egyptskej armády potrebnými zbraňami a materiálom. Takýto zoznam však za daných podmienok nebolo jednoduché pripraviť, preto sa na generálnom štábe začalo horúčkovo pracovať. ZSSR reagoval neočakávane rýchlo a leteckým mostom od 11. júna nákladné lietadlá začali privážať vojenský materiál na káhirske medzinárodné letisko a na letisko Káhira-západ.³⁸ ZSSR sa poponáhľal s dodávkami zbraní a materiálu pre Egypt: začal s dodávkou 31 lietadiel *MiG 21*, 93 lietadiel *MiG 17*, ktoré boli prepravené priamo do Juhoslávie a odtiaľ dodávky pokračovali nákladnými lietadlami *Antonov 22* a tiež loďami. V priebehu prvého mesiaca po porážke sa uskutočnilo 544 letov, priplávalo 15 lodí s nákladom 48-tisíc ton zbraní a vojenského materiálu ako náhrada za straty ozbrojených síl v júnových bojoch, pričom ZSSR za to nežiadal platbu. Rovnako rýchle reagovali aj NDR, Poľsko, ČSSR a Juhoslávia dodávkami lietadiel *MiG 17*, zbraní ako protiletadlových diel, bezdrôtovej spojovacej techniky, nákladných áut a iných vojenských materiálov.³⁹

Po tom, čo predstavitelia najvyššieho velenia armády utiekli od zodpovednosti a podali demisie a prezident prevzal celú zodpovednosť a vzdal sa funkcie, Egypt počas 9. a 10. júna zostal prakticky bez vedenia. Na hlavnom veliteľstve zostal iba NGŠ a ako dôstojník s najvyššou hodnosťou sa rozhodol zaplniť dočasné vákuum a prevziať zodpovednosť za ozbrojenú silu. Vytýčil si niekoľko prioritných naliehavých úloh, ktoré mu vnútili okolnosti, a to obnovenie velenia, pozdvihnutie morálky príslušníkov ozbrojených síl. Zároveň bolo treba zorganizovať návrat vojakov z rozprášených jednotiek, ktorí sa vrátili do svojich dedín, do zberných stredísk, odkiaľ mohli byť presunutí k existujúcim útvarom. Touto úlohou poveril civilnú i vojenskú políciu. Zvolávanie sa dialo verejne v rozhlase pomocou miestnej správy v provinciách. Vojaci kladne reagovali na výzvu najmä po oznámení prezidenta, že znova preberá svoje ústavné funkcie.⁴⁰

Druhou dôležitou úlohou bolo zabezpečenie preberania zbraní a materiálu po ich vylodení zo sovietskych dopravných lietadiel, ktoré začali pristávať od 11. júna, po oprave vzletových dráh. Ďalšou naliehavou úlohou bolo odoslanie týchto zbraní a materiálu, najmä lietadiel, na miesto určenia. Velitelia útvarov, ktorí zostali na svojich miestach, pochopili úsilie NGŠ rýchlo vybudovať silnú obrannú líniu na západ od Suezského prielivu prostredníctvom zvyšných bojových jednotiek v tejto oblasti a povzbudila ich skutočnosť,

³⁷ FAWZÍ, ref. 3, s. 186.

³⁸ RIAD, Mahmoud. *The Struggle for Peace in the Middle East*. London : Quartett Books 1981, s. 44.

³⁹ FAWZÍ, ref. 3, s. 194.

⁴⁰ Tamže, s. 186.

že sa im prisúvali všetky disponibilné zbrane a materiál, aby sa obyvateľstvo upokojilo, že ich armáda je pevná.

Tieto akcie mali zároveň čeliť fámam šíreným nepriateľskými médiami, že izraelská armáda čoskoro prekročí Suezský prieplav na západ. V tom čase sa život v Káhire a ďalších mestách takmer zastavil, len protiletadlové delostrelectvo v okolí Káhiry strieľalo na každé vojenské alebo civilné lietadlo, ktoré sa blížilo alebo sa snažilo preletieť nad Káhirou.⁴¹

Vzhľadom na kolaps vedenia armády prezident Džamál °Abdannásir na poludnie 9. júna súhlasil s prijatím prímeria a rozhodol sa prevziať zodpovednosť za porážku na seba a vzdať sa úradu.⁴² Veľvyslanec Egypta v OSN Muhammad °Awad al-Qúní večer v New Yorku oficiálne potvrdil, že Egypt prijal prímerie. V televíznom a rozhlasovom prejave prezident vyhlásil, že v súlade s ústavou odovzdáva funkciu do rúk viceprezidenta Zakaríju Muhjiddína. Povedal, že nelikviduje revolúciu, ale revolúcia nemôže byť monopolom iba jednej generácie.⁴³ Prezidentovo odstúpenie vyvolalo rozličné reakcie: tí, čo v Izraeli a v USA sledovali vnútorný vývoj v Egypte, sa radovali v očakávaní, že Egypt sa vzdá Izraelu, ale prezident ešte neskončil prejav, keď sa v Káhire a v ďalších egyptských mestách začali zaplňovať ulice tisíckami nespokojných ľudí, mužov aj žien, ktorí spontánne vyjadrovali všeobecný názor, že prezident musí zotrvať v úrade.⁴⁴

Egyptský ľud odmietol rezignáciu formou obrovských masových demonštrácií. K tejto masovej demonštrácii podpory sa pripojili aj obyvatelia v mnohých ďalších arabských krajinách. Z arabských krajín sa valili tisícky podporných telegramov a prichádzali osobné telefonáty od hláv arabských štátov. Zišla sa vláda a národné zhromaždenie a tiež odmietli prijať prezidentovu rezignáciu.⁴⁵ Dezinovaný prezident Zakaríja Muhjiddín vydal vyhlásenie egyptskému ľudu a arabskému národu, v ktorom odmietol svoju kandidatúru a požiadal národné zhromaždenie, aby pozvalo prezidenta a prerokovalo s ním túto otázku. Tento neočakávaný prejav vôle ľudu presvedčil prezidenta, že svoje rozhodnutie odstúpiť musí prehodnotiť, preto sľúbil, že sa zúčastní zasadania národného zhromaždenia. Káhirske ulice však boli natoľko preplnené davmi demonštrantov, že došlo k ochromeniu dopravy, preto sa prezident nemohol dostať do parlamentu a pod obrovským tlakom ľudu vydal 10. júna vyhlásenie o svojom návrate do funkcie, ktoré v parlamente prečítal jeho predseda Anwar as-Sádát.⁴⁶

Nielen egyptský ľud, ale celý arabský národ donútili prezidenta Džamála °Abdannásira,⁴⁷ aby stiahol svoje rozhodnutie odstúpiť, napriek tomu, že prevzal na seba celú zodpovednosť za udalosť, lebo vedeli, že on nebol priamo zodpovedný za to, čo sa stalo.⁴⁸ Návrat Džamála °Abdannásira k moci pod tlakom egyptských a arabských mas, dokázal Sovietskemu zväzu

⁴¹ Tamže.

⁴² RIAD, ref. 38, s. 31.

⁴³ Prejav prezidenta, v ktorom prevzal plnú zodpovednosť za porážku Egypta a oznámil svoju rezignáciu, 9. júna 1967. In °ABDANNÁSIR, Hudá Džamál (ed.). *Al-madžmú'a al-kámila li-chutab wa tasrífát ar-ra'ís Džamál °Abdannásir*, s. 262-268.

⁴⁴ As-SÁDÁT, ref. 2, s. 194.

⁴⁵ Tamže, ref. 2, s. 196.

⁴⁶ Vyhlásenie prezidenta Džamála °Abdannásira o stiahnutí svojej demisie, 10. júna 1967. In °ABDANNÁSIR, Hudá Džamál (ed.). ref. 43, s. 269-271.

⁴⁷ V západnej literatúre sa používala skrátaná forma jeho mena „Nasser“, u nás „Násir“.

⁴⁸ MATAR, Fu'ád. *Bi-saráha °an °Abdinnásiri*. (Otvorene o °Abdannásirovi). Bagdad, Dár aš-šu'ún at-taqáfija al-°amma 1989, s. 148.

a Spojeným štátom americkým, že v celom arabskom svete je naďalej jediným silným vodcom, s ktorým musia obe superveľmoci počítať.

Prezident po svojom návrate do úradu sa ocitol v nepríjemnom postavení voči maršalovi a jeho prívržencom, a to preto, lebo aj keď noviny dňa 11. júna uverejnili správu, že maršal sa vzdal všetkých funkcií a s ním ďalší najvyšší veliaci dôstojníci, maršal nepodal demisiu prezidentovi písomne. Keď ľud nástojil na tom, aby sa prezident vrátil do funkcie, maršal sa začal pýtať, prečo iba on? Prečo nespomenul ľud alebo aspoň ozbrojené sily meno maršala spolu s menom prezidenta, ako bol vždy navyknutý? V tej chvíli maršal cítil, že ostal sám, čo znáša zodpovednosť, a že sa musí sám postaviť pred ľud bez akejkolvek pomoci zo strany ozbrojených síl, ktorými sa hrdil, že je ich tvorcom, ochrancom a vodcom.⁴⁹

Maršal °Abdalhakím °Ámir predstavoval mocenské centrum. Mal vplyv a veľké mimoriadne právomoci a všetky z rozhodnutia *Rady revolučného velenia (RRV)*, *Prezidentskej rady* alebo samotného prezidenta Džamála °Abdannásira, a to od víťazstva revolúcie v roku 1952 do roku 1967. Maršal vždy cítil, že ozbrojené sily stoja za ním a že má rozhodujúci vplyv na budúcnosť jej príslušníkov. Mal úzke vzťahy s prezidentom, čo sa ukázalo vždy pri sporoch v RRV a v konflikte, ktorý vznikol medzi členmi Prezidentskej rady, maršal cítil svoju silu, a to bola sila armády, nositeľky revolúcie a nástroja zmien v štáte.⁵⁰ Vedel, že sám prezident sa vyhyba zrážke s ním alebo otvorenému sporu, čo sa v prípade iných členov RRV stávalo. Tým, že sa konflikt vyvíjal v jeho prospech, dokázal izolovať prezidenta od ozbrojených síl a zúžiť jeho právomoci a ich uplatňovanie na najnižšiu možnú mieru.⁵¹

V novej situácii sa maršal utiahol do svojho domu v Gíze a viacerí vysokí dôstojníci spomedzi jeho obľúbencov ho začali doma navštevovať a žiadali ho, aby znova prevzal velenie ozbrojených síl.⁵² Dňa 11. júna o 9. h ráno došlo k čudnému a nečakanému zhromaždeniu viacerých generálmajorov, brigádierov a plukovníkov pozemných síl, patriacich k tzv. maršalovým obľúbencom. Bolo ich viac ako 50 a zišli sa v sídle veliteľstva v káhirskej štvrti Madínat Nasr a žiadali, „*aby maršal prišiel na veliteľstvo a ujal sa svojich právomocí*“. V sále sa ozývali heslá ako „*nijaký veliteľ okrem maršala*“, „*kde je maršal?*“ a ďalšie. Pred týchto zhromaždených dôstojníkov prišiel NGŠ a dôrazne im pripomenul, že toto zhromaždenie nemá opodstatnenie, a že maršal je vo svojom dome v Gíze a neohlásil príchod na veliteľstvo. Potom som im rozkázal, aby sa okamžite rozišli.⁵³

Krátko po odchode dôstojníkov dozorný veliteľstva oznámil NGŠ, že do objektu vnikli hlavnou bránou príslušníci vojenskej polície na 12 vyzbrojených obrnených vozidlách, mávali zbraňami a vykrikovali, že maršal musí aj naďalej zostať hlavným veliteľom armády. Tie isté heslá vykrikovali predtým pred sídlom prezidenta, ktoré bolo neďaleko. NGŠ im rozkázal, aby okamžite odišli, lebo budú všetci zatknutí a odsúdení poľným vojenským súdom, a tak sa stiahli. Potom prišla správa, že sa odobrali k domu maršala v Gíze, kde sa rozložili aj so zbraňami a municiou a vozidlami a vytvorili osobnú strážnu jednotku pre maršala.⁵⁴

⁴⁹ HAMRÚŠ, Ahmad. *Qissat tawrat 23 júlíjü. Vol. 5. Charíf °Abdinnásiri*. (Príbeh revolúcie 23. júla. 5. diel. Jeseň °Abdannásira). Káhira : Maktabat Madbúli, 1984, s. 177.

⁵⁰ MUSTAFÁ, Hasan. *Harb huzajrán 1967. Vol. I. Al-Džabha al-misrija*. (Júnová vojna 1967. I. diel. Egyptský front). Bejrút, Al-mu'assasa al-°arabíja li-d-dirāsät wa an-našr 1973, s. 290-291.

⁵¹ FAWZÍ, ref. 3, s. 174.

⁵² HUWAJDÍ, ref. 21, s. 153.

⁵³ IMÁM, ref. 21, s. 195-196; FAWZÍ, ref. 3, s. 166.

⁵⁴ FAWZÍ, ref. 3, s. 166.

Až do tej chvíle si prezident neželal vyjadriť stanovisko alebo vyvolať otvorenú zrážku s maršalom, svojim dlhoročným druhom. Avšak, keď sa dozvedel o udalostiach, dopoludnia 11. júna požiadal o vysvetlenie NGŠ. Popoludní toho istého dňa prezident telefonicky oznámil generálplukovníkovi Muhammadovi Fawzímu, že ho chce vymenovať do funkcie hlavného veliteľa ozbrojených síl. Keďže NGŠ súhlasil, prezident mu oznámil, že to je prvé rozhodnutie, ktoré prijal a že bude zverejnené rozhlasom o 14,30 h. O tretej popoludní mu prezident oznámil, že prijal rezignáciu generálov, ktorí podali demisiu.⁵⁵ Okrem toho prezident ako najvyšší veliteľ ozbrojených síl schválil penzionovanie ďalších vysokých dôstojníkov.⁵⁶ Nariadil Fawzímu, aby sa so všetkými osobne stretol a oznámil im, že ich demisie boli prijaté alebo boli dňom 11. júna 1967 penzionovaní. Potom sa s ním prezident znova spojil, aby sa dohodli na vymenovaní nového veliteľa letectva a protivzdušnej obrany. Navrhnutý a schválený bol generálporučík Madkúr Abú al-‘Izz, ktorý bol v tom čase guvernérom Asuánu, ale predtým zastával funkciu náčelníka štábu letectva. Prezidentská kancelária ho pozvala z Asuánu ešte ten večer, aby prevzal velenie vzdušných síl.⁵⁷ Tieto rozhodnutia s veľkou nevôľou prijal maršal a jeho prívrženci.⁵⁸

Prezident republiky prijal nového veliteľa armády 11. júna o 19. h vo svojej rezidencii a bolo to ich prvé osobné stretnutie. Prezident sa chcel oboznámiť s celkovou správou o situácii a prezrieť si zoznam dôstojníkov armády. Stretnutie pokračovalo stanovením širších cieľov v ťažkom období, do ktorého vchádzali nové ozbrojené sily. Prezident ho vymedzil približne na tri roky. Potom sa opýtal na záujem Fawzího reorganizovať ozbrojené sily, jeho ciele a spôsob práce pri zjednocovaní velenia ozbrojených síl, vo výcviku a organizácii jednotiek, disciplíny a otázkach morálky. Počas stretnutia sa prezident Muhammada Fawzího opýtal, koho by navrhol na funkciu NGŠ, a ten bez zaváhania vyslovil meno generálporučíka ‘Abdalmun‘ima Rijáda.⁵⁹ Prezidenta udivila rýchla odpoveď, ale súhlasil s jeho vymenovaním a požiadal, aby bol okamžite stiahnutý z Ammánu, kde od 2. júna 1967 pôsobil ako veliteľ vysunutého pracoviska zástupcu najvyššieho veliteľa ozbrojených síl. V súvislosti s funkciou ministra obrany voľba padla na Amína Hámida Huwajdího a prezident vyslovil želanie, aby úzko spolupracoval s hlavným veliteľom armády, pričom prisľúbil, že sám si nájde čas na to, aby obom pomáhal pri budovaní ozbrojených síl v novom duchu a na vedeckej úrovni, lebo pôjde o ťažkú úlohu.⁶⁰

⁵⁵ Boli to: generálplukovník Sulajmán ‘Izzat, veliteľ námorníctva; generálplukovník Muhammad Sidqí Mahmúd, veliteľ letectva a protivzdušnej obrany; generálplukovník Muhammad Ahmad Halím Imám, asistent zástupcu najvyššieho veliteľa ozbrojených síl; generálplukovník Hilál ‘Abdalláh Hilál, asistent zástupcu najvyššieho veliteľa ozbrojených síl; generálplukovník Džamál ‘Affí, zástupca veliteľa letectva a protivzdušnej obrany; generálplukovník ‘Abdalmuhsin Kámil Murtaďží, hlavný veliteľ východného frontu a veliteľ pozemných síl; generálporučík Anwar al-Qádí, náčelník operačného oddelenia generálneho štábu.

⁵⁶ Boli to: generálmajor ‘Abdarrahmán Fahmí, generálmajor ‘Abdalhalím ‘Abdal‘ál, generálmajor ‘Utmán Nassár, generálmajor Hamza Basjúní, generálmajor letec Ismá‘íl Labíb, generálmajor Muhammad Fu‘ád ‘Ulwí, a plukovník Džalál Hurajdí.

⁵⁷ FAWZÍ, ref. 3, s. 168.

⁵⁸ As-SÁDÁT, ref. 2, s. 202.

⁵⁹ HAJKAL, ref. 17, s. 866.

⁶⁰ FAWZÍ, ref. 3, s. 170.

Prezident naznačil, že zruší niektoré rozhodnutia, na základe ktorých maršal prevzal na seba právomoci, ktoré mu nepatrieli. Keď mu generál pripomenul, že ide o veľa rozhodnutí, povedal, že na začiatok postačia dve. V prvom rade sa rozhodol, že zruší zvláštnu finančnú dotáciu maršala, ktorou si získaval lojalitu dôstojníkov a ktorá od roku 1962 do roku 1967 dosahovala sumu od 1,5 do 2 mil. eg. libier ročne. Túto rozpočtovú kapitolu štát nekontroloval, vyplácali sa z nej sumy na základe papiera s podpisom maršala alebo Šamsaddīna Badrāna. Po druhé, išlo o zrušenie rozhodnutia, ktoré poskytovalo maršalovi zákonnú moc pri uplatňovaní zákona 25/1965 týkajúceho sa vojenských vyhlášok, lebo tie patria do výlučnej právomoci najvyššieho veliteľa.⁶¹ Takto sa od 11. júna 1967 začala nová úloha Džamāla ʿAbdannāsira priamo pri reorganizácii ozbrojených síl, aká dovtedy nemala obdobu. Zostávala ešte jedna nepríjemná úloha, ktorú bolo treba uzavrieť skôr, než sa začne s novými povinnosťami: bolo treba ukončiť dlhotrvajúci zápas o moc s maršalom.

* * *

A uprostred tejto bezútešnej situácie a medzi ruinami, v ktorých sa ocitol, sformoval ʿAbdannāsir novú stratégiu: 1. Prehrali sme bitku, ale neprehrali sme vojnu, a to znamená: kapitulácia nepripadá do úvahy, vojna pokračuje a naša vôľa nám zostala, nebola zlomená. 2. To, čo bolo odňaté silou, sa vráti iba silou. Nepriateľ ovláda naše územie a kto chce získať späť svoju zem, musí za ňu bojovať. 3. Naším cieľom je navrátenie všetkých arabských území, tzn. návrat k hraniciam pred 5. júnom a vytvorenie palestínskej vlasti. 4. Naša vlastná vôľa je kľúčom k situácii: nutne treba usporiadať domáci front. Musíme nanovo zorganizovať ozbrojené sily. Počas toho nie je možné, aby sa nepriateľ cítil stabilne vo svojich nových pozíciách, a okamžite musí sa začať odboj danými možnosťami, a tento sa bude stupňovať našou stúpajúcou bojaschopnosťou. 5. Potom prichádzajú medzinárodné faktory s kompletnou predstavou o povahe medzinárodného zápasu a úlohe supervel'mocí v rámci neho.⁶²

Od 11. júna sa situácia začala upokojsť a život sa takmer vrátil do normálu, keď prezident oznámil svoj návrat do funkcie. Prezident v rozhovore s Muhammadom Fawzím stanovil spôsob priamej spolupráce a naznačil hlavné úlohy pre najbližšie obdobie, pričom jednou z prvých úloh bolo vymenovať nových veliteľov na najvyššie veliteľské miesta.⁶³ Okamžite bolo treba posilniť morálny stav ľudu a armády a čeliť nepriateľskej propagande oslavujúcej víťazstvo nad egyptskou armádou a vyhlasujúcej, že egyptský ľud donúti svojho prezidenta, aby kapituloval a požiadal Izrael o mier. Pevný postoj domáceho frontu mal zamedziť nepriateľovi, aby ďalej ťažil zo svojho víťazstva. Ďalej zdôraznil nutnosť urýchleného vybudovania pevných zväzkov medzi ľuďom a jeho vládou a armádou. Vyjadril odhodlanie popri funkcii prezidenta republiky a predsedu Najvyššieho výkonného výboru *Arabského socialistického zväzu* zaujať miesto predsedu vlády, aby bol takto v priamom kontakte s ľuďom a sústrediť úsilie na vybudovanie armády na nových základoch bez ohľadu na morálne a materiálne obete, ktoré si to vyžiada.⁶⁴

⁶¹ Tamže, s. 171.

⁶² HUWAJDÍ, ref. 21, s. 146-147.

⁶³ Generálporučík Saláhaddín Muhsin bol vymenovaný za zástupcu hlavného veliteľa ozbrojených síl a generálmajor loďstva (kontraadmirál) Fu'ád Muhammad Dikri za veliteľa námorníctva. In HAJ-KAL, ref. 17, s. 871.

⁶⁴ HUWAJDÍ, ref. 21, s. 152-153.

Pokiaľ ľud odmietol porážku, je povinnosťou armády navrátiť územie a obnoviť suverenitu silou a oslobodiť územie, a to znamená, že obranná vojna bude vojnou oslobodzovacou. Potom prezident dodal: „Ja poznám Izrael už 20 rokov, bude reagovať iba na silu a Izrael, keď získal takéto víťazstvo, ovládla ho pýcha. Najmä keď získal viac ako je schopný udržať a na dlhú dobu bude potrebovať politickú a morálnu podporu mnohých štátov sveta, aby udržal svoje zisky a strávil to čo prehlto, a to je viac ako vládze. Je pravda, že využije svoju prevahu, na ďalšie aktivity, zatiaľ čo my sa uspokojíme, že budeme na to reagovať, ale to potrvá len istý čas. Začneme obnovou našej obrannej schopnosti a postupne prejdeme my do akcie a budeme čakať jeho reakciu.“⁶⁵

Za zahraničnopolitickú prioritu prezident označil odmietnutie vojenskej porážky, tzn. Egypt prijme len také mierové a diplomatické návrhy, ktoré budú obsahovať stiahnutie sa Izraela z územi okupovaných v júni 1967 a zachovanie práv palestínskeho ľudu. Bolo treba presvedčiť štáty sveta, najmä ZSSR, že Egypt nechce vojnu kvôli vojne, ale kvôli návratu územi a suverenity odňatých silou, keďže sa ukazuje, že iba sila môže vrátiť to, čo bolo silou odňaté. Na to sú nutné moderné zbrane, bezchybná organizácia a tvrdý nepretržitý výcvik. Na splnenie tejto úlohy bolo treba získať pomoc od ZSSR a prezident žiadal, aby hlavný veliteľ armády bol v stálom kontakte s ministrom zahraničných vecí.⁶⁶ Okrem toho bola zdôraznená nutnosť posilňovania spolupráce a úzkych zväzkov so všetkými arabskými krajinami, lebo v arabsko-izraelskom konflikte nemôže byť jedinou arabskou stranou Egypt alebo frontové krajiny, ale musia sa ho zúčastniť všetky arabské krajiny priamo, každá podľa svojich možností. Toto spojenie s arabskými štátmi je strategické a určite si vyžiada zjednotenie politických rozhodnutí Arabov ako jedného národa. V súvislosti s posilňovaním priateľstva a spolupráce so ZSSR dodal, že teraz nemáme iných priateľov iba ZSSR a socialistické krajiny, preto im musíme otvoriť dvere dokorán, aby oni nám otvoril svoju zbrojnicu moderných zbraní.⁶⁷ Prezidentove pokyny hlavný veliteľ armády premenil na rozkaz nazvaný „Smernica pre činnosť ozbrojených síl pre nadchádzajúce obdobie“, v ktorých zmenila úloha armády z obrany režimu a revolúcie na inú úlohu, a to je oslobodenie územia a odstránenie následkov agresie.⁶⁸

* * *

Naliehavé otázky súvisiace so situáciou na Blízkom východe a poskytnutím reálnej pomoci arabským krajinám v zápase proti izraelskej agresii, sa hodnotili v Moskve na tajnom zasadnutí vodcov komunistických strán už niekoľko hodín po ukončení bojov. Na tejto porade sa vodcovia, okrem iného, dohodli na prerušení diplomatických stykov s Izraelom do ukončenia agresie.⁶⁹ Už 10. júna priletel do Káhiry alžírsky prezident Hawári Búmadjan a následne sa stretli obe delegácie na rokovaníach o situácii a hľadaní východísk.⁷⁰ Na

⁶⁵ Citovaný text z arabského originálu preložil autor štúdie. In FAWZÍ, ref. 3, s. 189-190,

⁶⁶ RIJÁD, Mahmúd: *Muḍakkirát Mahmúd Rijád, 1948 – 1978*. (Spomienky Mahmúda Rijáda). Káhira : Dár al-mustaḡbal al-‘arabí 1984, s. 92.

⁶⁷ FAWZÍ, ref. 3, s. 189.

⁶⁸ Tamže, s. 190.

⁶⁹ HAJKAL, ref. 17, s. 765-768.

⁷⁰ Egyptskú delegáciu tvorili Džamál ‘Abdannásir, Zakarijá Muhjiddín, Husajn aš-Šáfi‘í, ‘Alí Sabrí, Sidqí Sulajmán a Mahmúd Rijád; alžírsku delegáciu tvorili Hawári Búmadjan, Táhir az-Zubajrí, Šaríf Bilqásim, al-Achdar al-Ibráhímí, Džalúl al-Chatíb a Mawlúd Qásim. In HAJKAL, ref. 17, s. 890-891.

žiadosť egyptského prezidenta odcestoval alžírsky prezident do Moskvy, kde popoludní 12. júna sa začali naliehavé tajné rokovania so sovietskymi predstaviteľmi, ktoré trvali iba dva dni. Alžírsky prezident mal zistiť sovietske plány pre najbližšie obdobie v súvislosti s blízkovýchodnou situáciou a naliehal na sovietsku stranu, aby ZSSR a socialistické krajiny v OSN politicky a diplomaticky podporili postihnuté arabské štáty a zdôraznil nutnosť vojenskej pomoci Egyptu a Sýrii, aby mohli vzdorovať Izraelu.⁷¹ Následne sovietske vedenie zorganizovalo zasadnutie vodcov strán a vlád európskych socialistických krajín najprv v Moskve a potom v Budapešti. V septembri 1967 na zasadnutí v Belehrade sa rokovalo najmä o konkrétnych opatreniach na poskytnutie hospodárskej pomoci arabským krajinám a o rozvíjaní hospodárskej spolupráce s nimi. Účastníci týchto stretnutí vyhlásili, že rozhodne podporujú a budú podporovať arabské vlády v ich spravodlivom zápase za odstránenie následkov agresie. Vyjadrili podporu ešte širšiemu využitiu prostriedkov, zodpovedajúcich záujmom boja proti agresii, za nastolenie mieru na Blízkom východe.⁷²

Dňa 16. júna priletela do Egypta sovietska vojenská delegácia, aby dohliadala na vykladanie dodávok zbraní a materiálu na letiskách a v prístavoch a pomáhala pri ich distribúcii jednotkám, ktoré sa začali organizovať na vytvorenie prvej obrannej línie na západ od Suezského priepľavu. Išlo tiež o prípravu podmienok pre prijatie väčšieho počtu sovietskych špecialistov, ktorí sa stali vojenskými poradcami na rozličných úrovniach velenia.⁷³ Náčelník Generálneho štábu Ozbrojených síl ZSSR, maršal Sovietskeho zväzu Matvej Vasiljevič Zacharov priletel do Káhiry s vojenskou delegáciou 20. júna, nasledujúci deň priletel predseda prezídia Najvyššieho sovietu Nikolaj Viktorovič Podgornyj a uskutočnili sa rozhovory na najvyššej úrovni.⁷⁴ V egyptskej delegácii okrem prezidenta boli Zakarijá Muhjiddín, Ālī Sabrī, Mahmúd Rijád a Muhammad Fawzí. Boli to veľmi dôležité politické a vojenské rokovania, ktoré stanovili nové míľniky v pevných vzťahoch medzi ZSSR a Egyptom. Dohoda potvrdila jasný cieľ oboch strán, a to bolo „odstránenie následkov izraelskej agresie“.⁷⁵

Prioritou dohody bolo poskytnúť egyptskej armáde takú podporu, aby bola čo najrýchlejšie obnovená na najmodernejšej úrovni a s vysokou bojovou morálkou za účasti sovietskych odborníkov. Na ich počte sa mali dohodnúť obaja NGŠ, a v prvom rade išlo o obnovu leteckých síl a protivzdušnej obrany v oblasti zbraní i výcviku bojových pilotov. Džamál Ābdannásir požiadal sovietsku delegáciu o urýchlenú strategickú podporu, ktorá by demonštrovala hĺbku spolupráce, zvýšením počtu plavidiel sovietskej flotily vo východnom Stredomorí. Egypt bol pripravený vytvoriť pre ne vhodné podmienky vo svojich prístavoch, aby prítomnosť sovietskej flotily vyvážila prítomnosť 6. flotily USA, ktorú Izrael považoval za strategickú zálohu pre svoje sily.⁷⁶ Prezident sa tiež dotkol otázky doletu lietadiel, keď izraelské lietadlá typov Mirage a Mystère dokázali ohroziť ciele v hĺbke Egypta (až

⁷¹ HAJKAL, ref. 17, s. 778-781.

⁷² MEDVEDKO, Leonid Ivanovič. *K vostoku i zapadu ot Sueca*. Moskva : Izdatel'stvo političeskoj literatury 1980, s. 108.

⁷³ GLASSMAN, ref. 14, s. 66; FAWZÍ, ref. 3, s. 194.

⁷⁴ RIJÁD, ref. 66, s. 94-97; HAJKAL, ref. 17, s. 788.

⁷⁵ RIAD, ref. 38, s. 42; HAJKAL, ref. 17, s. 788-791; CHURCHILL, Randolph and Winston CHURCHILL. *The Six Day War*. London : Heinemann 1967, s. 206.

⁷⁶ EL-HUSSINI, Mohrez Mahmoud. *Soviet-Egyptian Relations, 1945-85*. London : Macmillan Press 1987, s. 177.

po Marsá Matrúh), zatiaľ čo sovietske *MiG*-y mali obmedzený dolet. Želal si lietadlá s takým doletom, ktoré by dokázali reagovať na izraelské nálety v hĺbke egyptského územia.⁷⁷ Sovietska strana prisľúbila riešiť tento problém po návrate do Moskvy a prvá schôdza sa skončila želaním prezidenta, aby obaja NGŠ spolu rokovali oddelene a riešili by podrobne naliehavé otázky, aby to viedlo k urýchlenému naplneniu dohodnutých politických cieľov.

Na druhý deň sa konala ďalšia schôdza oboch delegácií, na ktorej predniesol Zakarijá Muhjiddín správu o hospodárskej situácii v Egypte po porážke. V nasledujúcej diskusii sa stanovil rozsah podpory a pomoci Egyptu zo strany ZSSR a socialistických krajín.⁷⁸ Nikolaj Podgornij sa potom 24. júna vrátil do Moskvy. Maršal Matvej Zacharov s vojenskou delegáciou pokračovali v rokovaní a 29. júna informoval prezidenta, že kremľské vedenie súhlasilo s návrhmi a odporúčaniami, ktoré boli prijaté v Káhire. Potvrdil odhodlanie sovietskych vodcov a ozbrojených síl ZSSR posilniť priateľské vzťahy a spoluprácu s Egyptom. Oznamoval aj rozhodnutie o posilnení letectva a protivzdušnej obrany novými lietadlami *Suchoj* a cvičnými verziami lietadiel *MiG-21* a novými tankmi, ďalej o tom že sa prijímajú kroky na vybudovanie prvej obrannej línie západne od Suezského prielavu a na organizáciu a výcvik bojových jednotiek ZAR.⁷⁹ Následne sovietski dôstojníci navštívili každú jednotku a uskutočnili dôkladné vyšetrovanie toho, čo sa stalo v priebehu vojny. Po dvojmesačnom vyšetrovaní maršal Zacharov povedal prezidentovi, že keby každý zo sovietskych tankov rozmiestnených na Sinaji bol vystrelil len desať nábojov, Arabi by boli vyhrali vojnu. Skutočnosť bola taká, že väčšina tankov nevystrelila ani raz. Dodal, že Sovieti naučia Egyptanov, ako treba bojovať.⁸⁰

Potom, čo si Džamál ‘Abdannásir uvoľnil ruky vo vzťahu k ozbrojeným silám, ktoré mal dlhé roky zviazané kvôli maršalovi, začal s reorganizáciou armády. ZSSR a štáty východného bloku vytvorili najprv vzdušný most na dopravu potrebnej výzbroje a výstroja a potom ich dopravovali na lodiach. Sovietski predstavitelia spomínali, že vtedy stiahli veľa zbraní vlastným jednotkám na rýchle znovuvyzbrojenie egyptskej armády, ktorá prišla takmer o všetko na sinajskom bojisku.⁸¹ Boli znova sformované prápory, brigády, ako aj divízie a egyptská obranná línia na západnom brehu prielavu sa každým dňom upevňovala, až sa nepriateľovi prestalo dariť prenikať cez ňu. Vtedy v júni 1967 stáli izraelské sily na východnom brehu a zaujímali postavenia bez obáv a čas trávili pokojným pestovaním rozličných športových aktivít, pričom muži i ženy sa kúpali v prielave pred očami egyptských vojakov.⁸² A Moše Dajan – v prejave 16. júna – vyhlásil, že sedí na východnom brehu prielavu a očakáva telefonát z druhej strany prielavu, že Egypt je pripravený zasadnúť za rokovací stôl na stanovenie podmienok mieru.⁸³

Už krátko po vojne sa rozpúťali prestrelky. Najprv sa začala strelba z ručných zbraní a v prielave sa už nikto nekúpala a neskôr začali delá páliť na pozície Izraelčanov na východnom brehu, takže boli nútení kopať zákopy a budovať opevnenia. A tak ako sa následkom rastúceho egyptského odhodlania stupňovali odboj a strelba, rozširovali sa ich opevnenia, až z toho na východnom brehu vznikla známa „Bar-Levova“ línia. Dňa 1. júla

⁷⁷ FAWZÍ, ref. 3, s. 194-195.

⁷⁸ RIJÁD, ref. 66, s. 104.

⁷⁹ FAWZÍ, ref. 3, s. 196.

⁸⁰ DAYAN, ref. 14, s. 447-448.

⁸¹ GLASSMAN, ref. 14, s. 66.

⁸² HUWAJDÍ, ref. 21, s. 153.

⁸³ HAJKAL, ref. 17, s. 887.

1967 došlo k bitke pri Ra's al-°Išš,⁸⁴ v ktorej egyptské jednotky zabránili izraelským silám v postupe a okupácii prístavu Port Fu'ád. Bitka pri Ra's al-°Išš pripomína bitku pri °Alam Halfá, ktorá sa odohrala pred bitkou pri al-Alamajne, vzhľadom na to, že bola rozhodujúcim medzníkom medzi úplnou porážkou a medzi rastom vôle a rozhodnutia bojovať.⁸⁵

* * *

Z iniciatívy Kuvajtu sa dňa 18. júna 1967 uskutočnila schôdza všetkých arabských ministrov zahraničných vecí. Tam došlo k dohode o zjednotení arabských postojov a o podpore stanoviska frontových štátov v diplomatickom zápase, ktorý pokračoval na pôde VZ OSN a o rozhodnutí prerušiť diplomatické styky s USA a zastaviť im dodávky ropy.⁸⁶ Táto schôdzka otvorila novú etapu arabskej solidarity. Kráľ Husajn po porážke dospel k záveru, že Západný breh by mohol znova získať jedine diplomatickou cestou. Úsilie venoval hľadaniu politických prostriedkov, ktorými by mohol presvedčiť Izrael, aby sa stiahol z územia, ktoré obsadil.⁸⁷ Preto jeho prvá cesta smerovala do Európy a do USA.

Pred cestou do Európy kráľ Husajn navštívil 22. júna Káhiru, kde uskutočnil rozhovory s Džamálom °Abdannásirom, ktorý mu vyjadril vďačnosť egyptského ľudu za jeho postoj, keď sa so svojimi ozbrojenými silami a ľuďom pripojil k Egyptu. Povedal, že egyptský ľud nikdy nezabudne obeť Jordánska, ktoré v boji prišlo o Západný breh a že Egypt je pripravený v nasledujúcom období vzdoru na úzku spoluprácu s Jordánskom.⁸⁸ Vysvetlil kráľovi ciele Egypta v nasledujúcom období, ktoré spočívali v odmietnutí porážky, upevňovaní arabskej solidarity a stanovení spoločnej arabskej národnej stratégie. Poukázal na to, že Egypt je nútený zblížovať sa so ZSSR a socialistickými štátmi vzhľadom na to, že USA plne podporujú Izrael a dodávajú mu všetky druhy zbraní. Povedal, že odstrániť následky agresie bude možné iba ozbrojeným zápasom, lebo Izrael sa nestiahne z územia, pokiaľ za to nebude musieť zaplatiť vysokú cenu. Izrael by chcel uzavrieť bilaterálne mierové dohody s Egyptom, Jordánskom, Sýriou a ostatnými arabskými štátmi, a tak zlikvidovať palestínsku otázku. Povedal, že Egypt bude pokračovať v pokusoch o mierové urovanie v OSN, pretože potrebuje viac času na obnovu svojej vojenskej sily, ale nikdy sa nepodriadi Izraelu. Prezident požiadal kráľa, aby rokoval s Američanmi aj v mene Egypta s podmienkou, že nepodpíše separátny mier s Izraelom, ale môže sa pokúsiť o dosiahnutie mierového riešenia, na základe ktorého by sa Izrael stiahol zo Západného brehu.⁸⁹

Kráľ Husajn odcestoval z Káhiry a jeho cesta po Európe a USA trvala od 24. júna do 7. júla 1967. V New Yorku vystúpil na VZ v mene všetkých Arabov a ponúkol mier za vrátenie okupovaných území. Potom navštívil Washington, kde zisťoval americké úmysly. Počas stretnutia s prezidentom Johnsonom kráľ Husajn vyložil arabské stanovisko a povedal, že je ochotný ponúknuť Izraelu mier, ak vráti Západný breh, ktorý bol rozhodnutý demilitarizovať. Johnson odpovedal, že Jordánsko bude musieť rokovať priamo s Izraelom.

⁸⁴ FAWZÍ, ref. 3, s. 219.

⁸⁵ CHURCHILL, Winston S. *The Second World War. Vol. IV, The Hinge of Fate*. London : Cassell 1968, s. 490-491; PITT, Barrie. *The Crucible of War. Vol. 3. Montgomery and Alamein*. London : Cassell 2001, s. 23-32.

⁸⁶ RIJÁD, ref. 66, s. 106.

⁸⁷ DALLAS, Roland. *A Life on the Edge. King Hussein*. London : Profile Books 1999, s. 124.

⁸⁸ MUTAWI, Samir A. *Jordan in the 1967 War*. Cambridge : Cambridge University Press 1987, s. 174.

⁸⁹ RIAD, ref. 38, s. 46.

Táto požiadavka však uzavrela bránu všetkým nádejam na urovanenie, lebo arabská verejná mienka bola tvrdo proti priamym rokovaniam. Lyndon Johnson neponúkol kráľovi nič okrem hmlistých sľubov.⁹⁰

Alžírsky prezident prišiel do Káhiry 10. júla a rokoval s egypťským prezidentom. Ich rozhovor sa točil aj okolo úlohy Jordánska vo vojne, kde sa ich názory rozchádzali. Po návrate z Európy a USA kráľ Husajn 11. júla prišiel do Káhiry a referoval, že hľadať riešenie v OSN sa ukazuje ako beznádejné, jednak pre zdržovaciú taktiku USA a jednak pre nejednotné postoje arabských delegátov a navrhol zvolanie arabskej konferencie na najvyššej úrovni.⁹¹ Jordánska delegácia sa pripojila k egypťsko-alžírskym rozhovorom a ukázalo sa, že Arabi majú len dve možnosti: buď sa podriadia Američanom alebo budú bojovať: keďže vzdať sa neprichádza do úvahy, ich osudom je boj. Situácia Jordánska je odlišná, lebo nemá možnosti a prostriedky na ozbrojený zápas za navrátenie Západného brehu, ktorého budúcnosť je znepokojujúca. Preto Jordánsko musí hľadať politické cesty na jeho opätovné získanie pomocou Američanov.⁹² Kráľ Husajn sa potom vrátil do vlasti.

Stretnutie arabského vzdoru sa konalo v Káhire 13. júla 1967 a zišlo sa na ňom päť prezidentov: Džamál ʿAbdannásir (Egypt), Núraddín al-Atásí (Sýria), Hawári Búmadjan (Alžírsko), ʿAbdarrahmán ʿÁrif (Irak) a Ismáʿíl al-Azharí (Sudán). Rokovali o situácii a podporili politiku neústupnosti, vzdoru a nutnosti oslobodenia okupovaných území.⁹³ Prezidenti sa dohodli, že dvaja z nich, Hawári Búmadjan a ʿAbdarrahmán ʿÁrif okamžite odcestujú do Moskvy a budú viesť neodkladné tajné rokovania so sovietskymi vodcami. Odleteli z Káhiry 17. júla cez Juhosláviu. Počas krátkej zastávky v Belehrade ich prezident Josip Broz Tito informoval o priebehu a výsledkoch druhého zasadania vedúcich predstaviteľov strán a vlád socialistických krajín, ktoré sa konalo v júni v Budapešti. Potom pokračovali na ceste do Moskvy, kde sa stretli so sovietskym politickým a vojenským vedením. Do Káhiry sa vrátili večer 18. júla, aby referovali o výsledkoch svojej cesty. Uviedli, že rozpory sa prejavujú nielen vo východnom bloku, ale dokonca v sovietskom vedení.

Hawári Búmadjan síce hovoril o jednoznačnej podpore sovietskych vodcov arabskej veci, ale zaznamenal aj isté protirečenia: na jednej strane trvajú na tvrdom postoji voči arabským „reakčným“ silám, ale na druhej strane volajú po plnom arabskom spolenectve bez ohľadu na ideologické rozdiely. Keďže vedia, že v najbližších troch rokoch Arabi nebudú schopní pristúpiť k žiadnej vojenskej akcii, považujú za nutné pristúpiť v súčasnosti k politickým riešeniam.⁹⁴ Po diskusii, ktorá trvala ďalšie dva dni, navrhol premiér Sudánu Muhammad Ahmad Mahdžúb, ktorý vystriedal prezidenta (predsedu Rady suverenity) Ismáʿíla al-Azharího,⁹⁵ aby Arabi vyvinuli aktivitu v rámci dobre premysleného politického riešenia a v prípade súhlasu, bude nutné, aby celý arabský národ podporil hľadanie rozumného mierového riešenia. Potom pozval arabských ministrov zahraničných vecí na schôdzu do Chartúmu 1. augusta 1967 s cieľom pripraviť program arabského summitu, ktorý by sa konal koncom augusta.⁹⁶

⁹⁰ MUTAWI, ref. 88, s. 174.

⁹¹ RIAD, ref. 38, s. 47-48.

⁹² HAJKAL, ref. 17, s. 905.

⁹³ FAWZÍ, ref. 3, s. 192.

⁹⁴ RIAD, ref. 38, s. 50-51.

⁹⁵ BÁŠIRÍ, Mahdžúb ʿUmar: *Maʿálim tárih as-Súdán*. (Míľniky sudánskych dejín). Chartúm, al-Dár as-súdáníja li-l-kutub 2000, s. 165.

⁹⁶ FAWZÍ, ref. 3, s. 193.

Prezident Džamál °Abdannásir využil príležitosť 15. výročia revolúcie a predniesol na Káhirskej univerzite zásadný prejav k národu a bol to prvý verejný prejav po tom, čo odstúpil a vrátil sa k moci. Na obvinenia, že príčinou porážky bolo jeho odmietnutie zaútočiť prvý, čím poskytol túto príležitosť Izraelu, uviedol, že keby bol Egypt začal vojnu, bol by musel čeliť zásahu USA v prospech Izraela a odsúdeniu zo strany ZSSR, Francúzska a svetovej verejnosti. Porážku pripísal zmätkom vo velení armády, ktoré napriek jeho vážnym varovaniam sa nepripravilo náležite na očakávaný izraelský útok.⁹⁷ Potom odmietol „vnútený mier“, ktorý znamená vzdať sa. Vyzval Egypťanov, aby si nezúfali a neopúšťali svoje zásady a poukázal na odhodlanie Američanov po útoku na Pearl Harbor alebo Britov po Dunkirku a uviedol ďalšie príklady nezlomnej vôle.⁹⁸ Odmietol vzdať sa záväzku daného palestínskym Arabom, keď povedal, že „napriek porážke a napriek okupácii Sinaja sa nevzdáme práv palestínskeho ľudu“.⁹⁹

V priebehu augusta 1967 sa výrazne prejavila úloha prezidenta Tita, ktorý navštívil Sýriu a Egypt a vyvíjal tlak na USA a osobitne na prezidenta Johnsona v snahe dosiahnuť v Bezpečnostnej rade OSN pre Arabov rezolúciu spravodlivú a vyváženú. Takto participovali všetky arabské štáty, ZSSR a socialistické štáty pri politickej a vojenskej podpore Egypta a jeho armády v najkritickejších chvíľach. Bola to skutočne silná podpora pri realizácii politiky vzdoru voči Izraelu v období považovanom za najťažšie v najnovších dejinách Egypta. V tom čase nepoľavovala vôľa Egypťanov a úsilie ich prezidenta a ďalších politických predstaviteľov a vojenských veliteľov, aby čo najskôr došlo k vybudovaniu predsunutej obrannej línie pri Suezskom prieplave.¹⁰⁰

Takto sa uskutočnil prvý arabský summit v Chartúme od 28. augusta 1967, na ktorom sa zúčastnili všetky hlavy arabských štátov a ich delegácie okrem Sýrie a delegácia Organizácie pre oslobodenie Palestíny, ktorú viedol Ahmad aš-Šuqajrí. Na tejto schôdzi došlo k myšlienkovému zblíženiu a arabskej solidarite, a hlavy štátov dospeli k spoločnému rozhodnutiu v arabsko-izraelskom konflikte, ktoré potvrdilo stanovisko a politiku prezidenta Džamála °Abdannásira.¹⁰¹ Rozhodnutie vymedzilo rámec pre politické riešenie, ktoré chcú Arabi, tzn. pokiaľ trvá okupácia, nerokovať s Izraelom, neuznať ho a neuzavrieť s ním mier.¹⁰² Rozhodnutie podporilo plné práva palestínskeho ľudu a poskytnutie ročnej finančnej podpory Egyptu a Jordánsku od ropných štátov: Saudskej Arábie, Kuvajtu a Líbye.¹⁰³ Došlo k stretnutiu medzi Egyptom a Saudskou Arábiou o urovnaní jemenského problému a o návrate zvyšku egyptských vojsk z Jemenu do Egypta. Tým sa dosiahlo vyčistenie vzťahov medzi oboma krajinami.¹⁰⁴

* * *

⁹⁷ Prejav prezidenta pri príležitosti 15. výročia revolúcie, 23. júla 1967. In °ABDANNÁSIR, ref. 18, s. 272-305.

⁹⁸ °ABDANNÁSIR, ref. 43, s. 293.

⁹⁹ Tamže, ref. 43, s. 304.

¹⁰⁰ FAWZÍ, ref. 3, s. 196-197.

¹⁰¹ Al-HILU, Ibráhím. *Harb 5 Huzajrán*. (Vojna 5. júna). Bejrút, Dár al-kátib al-arabí b.d., s. 89-91.

¹⁰² DAYAN, ref. 49, s. 447.

¹⁰³ HAMRÚŠ, ref. 24, s. 199-203.

¹⁰⁴ BÁDÍB, Sa'íd Muhammad. *As-Sirá° as-su'údí al-misri hawla al-Jaman aš-šimáli*, 1962 – 1970. (Saudsko-egyptský zápas o severný Jemen). London, Dar al-Saqi 1990, s. 137-138; HAJKAL, ref. 17, s. 932.

Keď sa maršal uzavrel vo svojej vile v Gíze (al-Džíza), začal tam hromadiť zbrane a muníciu a začal spôsobovať ťažkosti štátnej moci. Zhromaždil okolo seba verných dôstojníkov a vytvoril si aj civilnú stráž, keď zo svojej rodnej dediny povolal asi 30 civilistov, väčšinou roľníkov, ktorí sa pripojili k vojenskej polícii a slúžili ako civilná zložka ochrany domu. Potom začal pripravovať plán na prevzatie moci. Začali sa okolo neho zhromažďovať spriazení vysokí dôstojníci ozbrojených síl, ktorí buď rezignovali alebo boli daní do výslužby a mnohí sa v jeho dome aj ubytovali. Organizáciu mal na starosti Šamsaddín Badrán. Boli tam prevelené dve roty vojenskej polície pozostávajúce zo 4 dôstojníkov a 290 príslušníkov s plnou výzbrojou. V záhrade okolo domu rozmiestnili vrecia s pieskom a vytvorili strielne a dom premenili takmer na pevnosť. Keďže telefonické spojenie nebolo prerušené, maršal bol v stálom spojení s priateľmi, prívržencami, rodinou, novinármi, poslancami Národného zhromaždenia a ďalšími.¹⁰⁵ Pomáhal mu v tom Šamsaddín Badrán a ďalší dôstojníci, nielen penzionovaní, ale aj v činnnej službe, všetci tí, ktorí s ním boli pevne zviazaní. Došlo dokonca k podnecovaniu obyvateľstva v jeho prospech.

Prezident sa zakrátko dozvedel, že Šamsaddín Badrán a spolupracujúci dôstojníci začali vypracovávať vojenské plány, ktoré mali maršalovi umožniť dostať sa tajne na v tom čase jediné činné vojenské poľné veliteľstvo východného frontu v oblasti Ismá'ílije. Plán spočíval v tom, že maršal sa pomocou príslušníkov špeciálnych síl presunie do Inšasu a odtiaľ na veliteľstvo armády na základniach al-Qassásín a Abú Suwajr, kde prevezme velenie poľnej armády. Po úspešnom ukončení operácie mal byť prezident prinútený odovzdať vládu dňa 27. augusta 1967, deň pred jeho cestou do Chartúmu, kde sa 29. začínal arabský summit. Vyšetrovanie ukázalo, že tento plán bol vypracovaný v dome maršala v Gíze 23. augusta a dňom „D“ na jeho uskutočnenie mal byť 27. august.¹⁰⁶

Prezident bol ešte stále ovplyvnený dlhoročným priateľským vzťahom k maršalovi, ktorý pretrval celé obdobie od revolúcie a bol by rád ukončil spor s maršalom pokojne. Maršal však odmietol pokojné urovanie a nasledujúce udalosti prinútili prezidenta prikrčiť k ráznym opatreniam na likvidáciu tejto hrozby.¹⁰⁷ Prezident 25. augusta pozval maršala do svojej rezidencie v Manšiját al-Bakrí na večerné stretnutie. Zároveň požiadal Anwara as-Sádáta, Zakariju Muhjiddína a Husajna aš-Šáfi'ího, aby boli na tejto schôdzke prítomní. °Abdalhakím °Ámir prišiel krátko pred 21. h a prekvapila ho prítomnosť svedkov.¹⁰⁸ Rozhovor trval vyše päť hodín, prezident ho obvinil z protištátnej činnosti a predložil mu rad konkrétnych dôkazov o jeho nezákonných aktivitách, ale maršal všetko popieral. Znechutený prezident a ďalší prítomní potom odišli a s maršalom zostal iba Anwar as-Sádát.¹⁰⁹ Prezident si dňa 25. augusta o 16. h pozval hlavného veliteľa armády a rozkázal mu, aby vyčistil maršalov dom v Gíze, zatkol osoby nachádzajúce sa v dome a zaistil zbrane a muníciu. Domácim väzením maršala a pozatýkaním všetkých jeho prívržencov sa skončila najväčšia hrozba pre legálnu moc v štáte.¹¹⁰ Keby sa maršalovi a jeho pomocníkom bolo podarilo realizovať ich plán, boli by prevzali moc v krajine.

¹⁰⁵ FAWZÍ, ref. 3, s. 174.

¹⁰⁶ IMÁM, ref. 11, s. 208-210; FAWZÍ, ref. 3, s. 176.

¹⁰⁷ FAWZÍ, ref. 3, s. 175.

¹⁰⁸ HAJKAL, ref. 21, s. 923.

¹⁰⁹ Podľa Anwara as-Sádáta maršal prišiel na schôdzku v očakávaní, že prezident ustúpi a zmieri sa s ním tak, ako pri predošlých konfliktoch a nedorozumeniach. In AS-SÁDÁT, ref. 2, s. 206.

¹¹⁰ AL-BAGDÁDÍ, °Abdallatif. Muđakkirät °Abdallatif al-Bagdádí. (Memoáre A. B.) II. diel. Káhira, Al-Maktab al-misrī al-hadīť 1977, s. 313-314.

Od 27. augusta bol maršal pod dozorom vo svojom dome bez možnosti vychádzať a prijímať návštevy okrem rodiny, ale pokračoval tajne v kontaktoch s vonkajším svetom s cieľom šíriť fámy a obrátiť verejnú mienku proti zákonnej moci v štáte. Kvôli týmto pochybným aktivitám prezident po návrate z Chartúmu rozkázal internovať maršala osamote na izolovanom mieste, odkiaľ sa nebude môcť stykať s okolím. Dňa 13. septembra bol maršal presunutý do vládnej vily, kde sa po prvý raz pokúsil spáchať samovraždu. Okamžite bol prevezený do nemocnice, kde ho ošetrili a prepustili v dobrom stave.¹¹¹ Na druhý deň, keď sa maršal presvedčil, že jeho plány stroskotali, zrejme nevidel iné východisko ako spáchať samovraždu. Keď sa prezident dozvedel o maršalovej samovražde, prikázal vykonať všetky vyšetrovacie a súdne úkony pod dohľadom ministra spravodlivosti, generálneho prokurátora a veľkej skupiny súdnych patológov. Súdna pitva vykonaná osem hodín po smrti preukázala, že maršal zomrel v spánku po prehltnutí látky *akutín* 14. septembra okolo 18. h večer.¹¹²

Smrťou maršala Muhammada ʿAbd al-Hakīma ʿĀmira, zástupcu najvyššieho veliteľa ozbrojených síl a odsúdením jeho obľúbencov a prívržencov, ktorí boli nielen zodpovední za vojenskú porážku, ale sa zúčastnili na sprisahaní s cieľom prevziať moc, sa odstránilo najväčšie mocenské centrum od víťazstva revolúcie. Zároveň sa tak skončil skrytý mocenský zápas medzi prezidentom Džamálom ʿAbd an-Nāsīrom a maršalom ʿAbd al-Hakīmom ʿĀmirom, ktorý mal v predchádzajúcich rokoch negatívny vplyv na viaceré strategické vojenské a politické rozhodnutia. Egypt sledujúc neúspešné rokovania na pôde OSN sa začal politicky i vojensky pripravovať na nové kolo konfrontácie s cieľom získať späť odňaté územia a obnoviť svoje legitímne práva.

K. SORBY: EGYPT IMMEDIATELY AFTER THE LOST WAR OF 1967

The June 1967 War ended with Israel occupying all Palestine (including the West Bank of Jordan and the Gaza Strip), the Sinai Peninsula in Egypt and the Golan Heights in Syria. The possibility of peace between the Arabs and Israel consequently became more tenuous. On 9 June President Jamāl ʿAbd an-Nāsīr announced in Cairo that he alone was responsible for what had taken place, and consequently had decided to resign in favour of Zakarijā Muhjiddīn. Within minutes hundreds of thousands of people went out to the streets. The multitudes were growing into millions, fulminating and vehement insisting that the President stay and honour and dignity be avenged. The same spectacle was to be seen in different Arab capitals. Jamāl ʿAbd an-Nāsīr had to bow to this universal Arab demand and on 10 June withdrew his resignation.

With determination and patience the President began to rebuild and reorganize the army. He had lost contact with the armed forces years ago because of the policy of Marshal ʿAbd al-Hakīm Āmir, his old friend and companion. While the Marshal was in command, his primary objective was that the army should safeguard the regime – now, however, it was established that the duty of the armed forces was exclusively the liberation of the occupied territories. After the removal of the high command responsible for defeat, the President assumed personal responsibility for the armed forces and appointed General Muhammad Fawzī, commander-in-chief. On 16 June a Soviet military delegation arrived in Cairo to study Egypt's military needs. A few days later Soviet President Podgorny and Marshal Zakharov arrived, Soviet Army Chief of Staff. Podgorny said that Moscow had agreed to immediate re-arming of Egyptian forces, to training of Egyptian military cadres and to Soviet participation in strengthening Egyptian air-defence system.

¹¹¹ FAWZĪ, ref. 3, s. 180.

¹¹² Tamže, s. 182.

VOJENSKÁ HISTÓRIA

On the Arab front, the President received King Husayn who lost the whole West Bank and paid tribute to his heroic struggle. The king was on his way to the UNO, so the president urged him to negotiate with the Americans in order to reach a peaceful settlement in the West Bank which would lead to total Israeli withdrawal. During the month July a number of Arab Heads of State began arriving Cairo seeking a solution. At the end of August the Arabs held their official inquest into the disaster at a summit in Khartoum. The Sudanese capital was greeting the Egyptian President as a hero. The first item on the summit's agenda called for a resumption of the war but those present went silent as Jamāl °Abd an-Nāsir brought a little reality to the discussion saying that Egypt was in no position to fight. The leaders produced a communiqué that, among other things, agreed there would be no peace with Israel, no recognition of Israel and no negotiations with Israel. Egypt was being forced by economic and military weakness to seek a peaceful solution and try to rebuild the country's shattered strength. Both military build-up and economic resistance were the key to a long struggle that the Egyptians hoped would end with the liberation of the occupied territories.